

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Шевченка Сергія Івановича – на дисертацію Яковчука Євгенія Юрійовича «Адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Сьогодні, в умовах протистояння зовнішній агресії з боку російської федерації, важливим завданням держави та всіх її інституцій є мобілізація, яка включає, як фінансові, економічні, інституційні, так і людські ресурси. Разом із тим, практика свідчить про те, що на сьогоднішній день у зазначеній сфері залишається чимала кількість проблем, які, перш за все, обумовлені непослідовною, а інколи навіть не логічною мобілізаційною державною політикою. Зазначене є суттєвою прогалиною, яка підриває довіру громадян до держави та її органів, а також зриває мобілізаційні процеси, які є такими важливими для протистояння зовнішньому ворогу. Саме тому, важливим завданням українського законодавця є побудова виваженої та послідовної мобілізаційної політики, адже вона дозволяє не просто організувати оборонні процеси, а й ефективно скоординувати роботу Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, а також громадянського суспільства для протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам. А відтак, не викликає сумніву, що дисертаційне дослідження Яковчука Євгенія Юрійовича на тему: «Адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації» є актуальною та такою, що здатна вирішити низку теоретичних та практичних проблем у зазначеній сфері.

Виходячи з актуальності теми дисертаційного дослідження, автором досить точно визначено об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації. У свою чергу предметом дослідження є адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації (с.18–19).

Чітко сформульовано мету дослідження (с.18), для успішного досягнення якої було правильно окреслено низку задач, серед яких: охарактеризувати мобілізацію як напрямок державної політики та об'єкт адміністративно-правового регулювання; вдосконалити поняття та окреслити особливості формування державної політики у сфері мобілізації; узагальнити принципи, завдання та надати характеристику правовому підґрунтю формування державної політики у сфері мобілізації; визначити поняття та виділити елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації та охарактеризувати їх адміністративно-правовий статус; розкрити адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації; виділити адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації; охарактеризувати юридичні гарантії дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності; запропонувати шляхи вдосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як один із напрямків державної політики (с.19).

Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням виваженого методологічного апарату, який включає як загальнонаукові, так і конкретні наукові методи пізнання, зокрема: аналітичний, діалектичний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, соціологічний, системно-структурний, метод моделювання та інші методи пізнання (с.20). Загалом, методи дослідження є цілком сучасними й обґрунтованими, що стало запорукою успішного вирішення поставлених

дисертантом завдань.

Високий ступінь вірогідності і наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, нормативних актів, зокрема, Конституції України, міжнародно-правових актів, законів України, актів Президента та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Загалом, дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, й автореферат, який відображає найбільш суттєві та принципові положення дисертації, становлять цілісне й професійно оформлене дослідження широкого кола взаємопов'язаних проблемних питань піднятих у роботі.

Наукова новизна отриманих результатів визначена тим, що дисертаційна робота є першою спробою комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері (с.21).

На особливу увагу, заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість:

- вперше обґрунтовано, що поняття мобілізації слід розглядати у трьох ключових аспектах: як напрямок державної політики; як адміністративно-правовий інститут; як комплекс спеціальних адміністративно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-розпорядчих та інших заходів. На основі зазначеного узагальнено, що категорія «мобілізація» має державно-владний характер, яка невід'ємно пов'язана із широкою діяльністю публічної адміністрації та можливістю застосування нею заходів державного примусу, що підтверджує необхідність сприйняття досліджуваного явища саме як об'єкту адміністративно-правового регулювання (с.22);

- вдосконалено обґрунтування твердження про те, що Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» має бути доповнений положеннями, які б відносили до сфери відання конкретного центрального органу виконавчої влади питання формування та реалізації мобілізаційної політики. Такий підхід забезпечить підвищення публічності вказаного процесу, його централізованість та ефективність, адже більшість питань, пов'язані зі створенням та впровадженням відповідного офіційного курсу країни, вирішуватимуться в роботі одного відомства, що в свою чергу дозволяє простіше координувати та контролювати діяльність із формування та реалізації державної політики у досліджуваній сфері суспільного життя (с.23);

- дістало подальшого розвитку обґрунтування наукової думки про те, що в контексті формування державної політики в сфері мобілізації важливого значення набуває інформаційна робота, яка реалізується за двома напрямками: 1) інформування та доведення до суспільства змісту, значення мобілізації та обов'язків фізичних та юридичних осіб в контексті її проведення; 2) підтримка безпечного, достовірного інформаційного поля навколо заходів і методів мобілізації (с. 24);

- зроблено висновок стосовно того, що сутність категорії мобілізація в розрізі піднятої у роботі проблематики розкривається у трьох ключових аспектах: а) мобілізація, як напрямок державної політики – це діяльність спеціально уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування щодо організації умов та забезпечення дієвого виконання мобілізаційних, мобілізаційно-підготовчих та інших заходів, пов'язаних із підготовкою держави і суспільства до функціонування в особливий період; б) мобілізація, як адміністративно-правовий інститут – система адміністративних правовідносин, які виникають між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянами України з питань формування та реалізації державної політики в сфері мобілізації, проведення мобілізаційних процедур, мобілізаційної підготовки, притягнення

порушників законодавства про мобілізацію до юридичної відповідальності і таке інше; в) мобілізація, як комплекс спеціальних адміністративно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-розпорядчих та інших заходів, передбачених Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які реалізуються з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штатну структуру воєнного часу (с.74);

- обґрунтовано висновок про те, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації представляє собою основу на нормах чинного законодавства України юридичну конструкцію, яка окреслює систему взаємоузгоджених публічно-владних, державно управлінських заходів та інструментів, за допомогою яких регулюються адміністративні правовідносини між спеціально уповноваженими суб'єктами, які здійснюють діяльність у досліджуваному напрямку. До ключових елементів даного механізму запропоновано віднести наступні: норми адміністративного права; суб'єктів формування та реалізації державної політики в сфері мобілізації; акти реалізації суб'єктами адміністративних норм; адміністративно-правові методи формування та реалізації державної політики в сфері мобілізації; адміністративні процедури (с.140);

- акцентовано увагу, що сутність процедурних гарантій полягає у тому, що в процесі виконання своїх завдань та функцій суб'єкти мобілізаційної діяльності повинні дотримуватись певних, визначених законодавством, процедур. Зазначене в свою чергу виступає: по-перше, превентивним заходом від порушень режиму законності в роботі відповідних суб'єктів; а по-друге, забезпечує дотримання прав сторін відповідних правовідносин (с. 175);

- з'ясовано, що до завдань формування державної політики в сфері мобілізації слід віднести: а) забезпечення високого та актуального рівня національної безпеки і обороноздатності держави в умовах сучасних воєнних, економіко-політичних, інформаційних та інших викликів, ризиків, що становлять загрозу національним інтересам, а також суверенітету; б) забезпечення готовності національної економіки, органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, населення країни до реалізації заходів мобілізації у разі настання особливого періоду; в) формування умов та гарантій переведення економіки, правової системи, публічного та приватного секторів до стану функціонування в умовах особливого періоду, у тому числі під час війни та дії правового режиму воєнного стану; г) створення належного та корисного інформаційного поля в державі, яке забезпечить формування правильного уявлення у населення держави про мобілізацію і передбачені нею заходи; г) організація взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій всіх форм власності, окремих громадян щодо розгортання та проведення мобілізаційних заходів під час особливого періоду; тощо (с.180);

- доведено, що ключовими напрямками удосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як один із напрямків державної політики є наступні: по-перше, розробка та прийняття «Концепції державної мобілізаційної політики», метою якої має бути створення правових та організаційних умов для забезпечення протистояння загрозам, які виникають в умовах воєнного стану, а також оперативної мобілізації людських, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів; по-друге, вдосконалення системи планування мобілізаційних процесів, що передбачає: по-перше, визначення та змістовний аналіз наявних ресурсів; по-друге, розподіл відповідних ресурсів з урахування потреб фронту; по-третє, визначення планів та процедур проведення мобілізації; по-четверте, створення при міністерстві оборони спеціальних підрозділів, до компетенції яких буде відноситись планування;

по-третє, забезпечення подальшої цифровізація МСЕК, що дозволить знизити рівень корупції, а відтак попередити порушення прав суб'єктів мобілізаційної діяльності, а також не буде створювати додаткові перешкоди для їх роботи; по-четверте, переглянути систему гарантій діяльності волонтерських організацій, які здійснюють активну матеріальну, логістичну та іншу підтримку української армії (с.184).

В дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення і висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної та нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям подальшої наукової дискусії та напрямками подальшої розробки даної проблеми. До них варто віднести:

1) У науковій новизні, дисертанту варто було не лише вказати, «що Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» має бути доповнений положеннями, які б відносили до сфери відання конкретного центрального органу виконавчої влади питання формування та реалізації мобілізаційної політики» (с.21), а й запропонувати конкретні зміни до ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

2) Потребує додаткового обґрунтування тези автора про те, що державна політика в сфері мобілізації є досить нетиповим курсом діяльності публічної адміністрації, формування якого передбачає знаходження балансу між державними та приватними інтересами в умовах ризиків національній безпеці, створення та розгортання широкої нормативно-правової бази (с.54). Адже не до кінця зрозуміло: що саме автор хотів цим сказати?

3) Не зрозуміло, навіщо автор в один підрозділ об'єднав питання принципів, завдань та правового підґрунтя формування державної політики у сфері мобілізації (с. 54–72). На моє переконання, правові засади формування державної політики у сфері мобілізації, з огляду на їх важливість, слід було розглядати в окремому підрозділі.

4) Важко погодитись із дисертантом, що «першим суб'єктом» відповідно до положень Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» «варто визначити Верховну Раду України» (с.100), адже відповідно до вказаного закону «Загальне керівництво у сфері мобілізаційної підготовки і мобілізації держави здійснюється Президентом України» (ст.4 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»).

5) Варто було окрему увагу приділити дослідженню питань можливої альтернативи мобілізації, адже все більше і все частіше військові експерти наголошують на тому, що армія має бути більш професійною, а не складатись лише з мобілізованих.

Разом із тим, зазначені зауваження носять дискусійних характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної Яковчуком Є.Ю. дисертаційної роботи, та не знижують її достатній науково-теоретичний рівень й практичну значущість.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у: науково-дослідній роботі; правотворчості; освітньому процесі та практичній діяльності. Використання під час роботи над дисертацією широкої нормативної, науково-теоретичної бази, законодавства України, та статистичних даних, підтверджує висновок про достатню обґрунтованість та достовірність отриманих результатів.

Ознак фабрикацій, фальсифікацій та порушення академічної доброчесності в роботі не виявлено. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації і відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію й автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог

В цілому, дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, котра містить вирішення наукового завдання, яке полягає у тому, щоб з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. Основні результати дисертації досить повно викладені в

наукових статтях та тезах наукових повідомлень.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю й обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Яковчук Євгеній Юрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

заступник директора Інституту
післядипломної освіти та заочного навчання
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Сергій ШЕВЧЕНКО

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:

Проректор Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ЮНІН